

**PEDAGOĢISKIE PRIEKŠNOSACĪJUMI ATBALSTAM
SKOLĒNIEM AR MĀCĪŠANĀS GRŪTĪBĀM
IEKĻAUJOŠĀS IZGLĪTĪBAS ĪSTENOŠANĀ**
*Pedagogical Prerequisites for Supporting Students with Learning
Difficulties in Inclusive Education*

Pāvels Jurs

Liepāja University Institute of Educational Science, Latvia

Maija Ročāne

Liepāja University Faculty of Pedagogy and Social Work, Latvia

Liene Ekša

Liepāja University, Latvia

***Abstract.** Responsibility for the inclusion of students with different learning needs in society should be shared equally by all: teachers, parents, education policy makers, local and national authorities, etc. It is not and should not be the sole responsibility of the educational institution, teachers and professionals of the support team. Inclusive education is an integral component of education policy, while a system of support measures is a key condition for inclusive education. Any student with learning difficulties must receive appropriate support measures in order to be able to learn in mainstream education. It is essential that student's learning difficulties are identified as early as it is possible, so that individualised and professional support is provided on time. The humanistic pedagogical framework of the chosen teaching and learning strategy is important. Such approach consists of the varied, targeted and professional application of pedagogical approaches and methods appropriate to each student. This is an essential prerequisite for the successful implementation of inclusive education. Using theoretical research methods - analysis of literature and normative acts, as well as empirical research methods - survey, statistical analysis of results and visualisation of data, the aim of the article is to identify existing challenges and develop proposals for successful implementation of inclusive education in comprehensive educational institutions for students with learning difficulties. As a result of the study, the authors developed a number of recommendations for local authorities as school founders, school administrators, teachers and support team professionals in order to help the implementation of inclusive education at schools more effectively. The results of the study confirm the lack of resources for meaningful and effective implementation of inclusive education in educational institutions, as well as reflect the support measures applied by educational institutions for pupils with learning difficulties, identifying influencing factors in the implementation of inclusive education.*

Keywords: *inclusive education, learning difficulties, student, support measures, teacher.*

Ievads ***Introduction***

Lai arī cik veiksmīgi iekļaujoša izglītība ir pilnveidojusies, nevar apgalvot, ka Latvijā iekļaujošā izglītība tiek īstenota veiksmīgi un rezultatīvi. Iekļaujoša izglītība ir ļoti plašs jēdziens un izpratne par tās īstenošanu ir dažāda. Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācijas 1994. gada “*Salamankas*” deklarācijā iekļaujošās izglītības kontekstā ir uzsvērts: „iekļaujoša izglītība ir visefektīvākais veids, kā cīnīties pret diskriminējošu attieksmi, veidot pretimnākošu un iekļaujošu sabiedrību un panākt izglītību visiem, turklāt nodrošinot efektīvu izglītību skolēnu vairākumam, kā arī uzlabot visas izglītības sistēmas efektivitāti un rentabilitāti” (Kyriazopoulou & Weber, 2009, 14). Jāatzīmē, ka Izglītības likumā iekļaujošā izglītība netiek definēta, savukārt Izglītības attīstības pamatnostādņēs 2021.-2027. gadam iekļaujošā izglītība tiek definēta kā: “process, kurā tiek nodrošinātas atbilstošas visu izglītojamo daudzveidīgās vajadzības, palielinot ikviena izglītojamā līdzdalības iespējas mācību procesā, kultūrā un dažādās kopienās un samazinot izslēgšanas iespējas no izglītības un izglītības ieguves procesa” (Ministru kabinets, 2021), uzsverot nepieciešamību pēc mērķtiecīga atbalsta sistēmas nodrošinājuma iekļaujošās izglītības nostiprināšanai. Jāpiebilst, ka iekļaujoša izglītība attiecas uz izglītības sistēmu, kas ir piemērota visiem bērniem neatkarīgi no viņu fiziskajiem, intelektuālajiem, sociālajiem, emocionālajiem, valodas vai citiem ierobežojumiem (Mukkiri et al., 2021). Tomēr vislielākos šķēršļus iekļaušanai rada sabiedrības attieksme, nevis konkrēti veselības traucējumi. Negatīva attieksme pret citādo, nevienlīdzību izraisa diskrimināciju un var radīt nopietnus šķēršļus mācībām (Dash, 2018).

Izmantojot teorētiskās izpētes metodes – literatūras un normatīvo aktu analīzi, kā arī empīriskās izpētes metodes – aptauju, rezultātu statistisko datu analīzi un vizualizāciju, raksta mērķis ir noteikt pastāvošus izaicinājumus un izstrādāt priekšlikumus iekļaujošās izglītības sekmīgai īstenošanai vispārizglītojošajās mācību iestādēs skolēniem, kuriem ir mācīšanās grūtības.

Skolēnu mācīšanās grūtības – teorētiskais ietvars un aktualitāte ***Students' learning difficulties - theoretical framework and relevance***

Svarīgi, lai skolēnam, kuram ir mācīšanās grūtības, tās laicīgi tiktu pamanītas un laicīgi tiktu sniegts individualizēts un profesionāls atbalsts, jo, ja skolēnam atbalstu sniedz pēc iespējas ātrāk un savlaicīgi, ir iespējams izvairīties no negatīvām

sekām turpmākajā mācību procesā. Jāatzīmē, ka nozīmīga daļa skolēnu ar mācīšanās grūtībām ir tikpat gudri un spējīgi kā citi skolēni, ir tikai jāatrod pareizā pieeja viņu mācīšanās vadīšanai (Kemp, Smith, & Segal, 2021), tādējādi akcentējot, ka ikviens skolēns var kļūt veiksmīgs mācību procesā. Taču ir svarīgi, lai skolēns saprot un prot izmantot piedāvātos atbalsta pasākumus, piemēram, atgādnes, pagarinātu darba izpildes laiku, individualizētu pieeju, u.c. Piemēram, pedagogam ir ieteicams veidot atgādnes kopā ar skolēnu, lai skolēns, jau atgādņu tapšanas procesā, gūtu izpratni par to pielietošanas iespējām, tādējādi, mācoties līdzvērtīgi ar saviem vienaudžiem un sasniedzot izvirzītos mērķus.

Svarīgi nodalīt un atbilstoši lietot jēdzienus “mācīšanās grūtības” un “mācīšanās traucējumi” kā neirobioloģiskie traucējumi (Turkington & Harris, 2006). Lai mācību procesā palīdzētu skolēniem ar mācīšanās grūtībām, ir svarīgi nodrošināt pozitīvu un skolēna attīstību veicinošu vidi, kā arī izvērtēt ģimenes apstākļus. Pētniece J. Dreimane ir apkopojusi informāciju, ka neiroloģiskus traucējumus ietekmē un pastiprina nelabvēlīgi ģimenes apstākļi, vecāku nesaskaņas, konflikti un alkoholisms. Ir vecāki, kuriem nav zināšanu kā atbalstīt bērnu mācīšanās grūtību vai traucējumu gadījumā, tādēļ bieži mācīšanās grūtības var tikt uztvertas kā slimība, kas savukārt var veicināt neveiksmīgas attiecības starp bērnu un vecāku (Dreimane, 2007). Mācīšanās grūtības nereti tiek definētas kā dažādi mācīšanās traucējumi, piemēram, grūtības matemātikā, spējā klausīties, runāt, lasīt, rakstīt (Ghimire, 2017), tomēr mācīšanās grūtības nav tas pats, kas mācīšanās traucējumi. Mācīšanās grūtības var iedalīt vairākās pakāpēs:

1. valodas grūtības – skolēnam grūtības izprast rakstītu tekstu, kas arī var liecināt par disleksijas pazīmēm;
2. matemātiskas grūtības – skolēnam ir grūtības uztvert matemātiskos jēdzienus un veikt aritmētiskos uzdevumus;
3. rakstīšanas grūtības – skolēnam ir grūti veidot burtus vai rakstīt, iekļauties plaknē;
4. neverbālās mācīšanās grūtības - skolēnam ir grūtības saprast valodu, neskatoties uz normālu dzirdi un redzi, kā arī bērnam var piemist vizuālās informācijas apstrādes traucējumi (Shukla & Agrawal, 2015).

Nozīmīga ir ikvienas mācīšanās grūtības laicīga ievērošana izglītības iestādē, skolēna vecāku informēšana par novērotajām grūtībām, kā arī sadarbības ar atbalsta personālu veidošana, tālāko atbalsta mehānismu apzināšanai un piemērošanai. Skolēns pats savas grūtības var arī neapzināties un neuztvert kā mācīšanās traucējumus, īpaši sākumskolas posmā. Tādēļ nozīmīgas kļūst izvēlētas, uz skolēna mācīšanās vajadzībām un progresu balstītās mācīšanas un mācīšanās stratēģijas humānās pedagoģijas ietvarā, atbilstoši katram skolēnam, kā arī pedagoģisko pieeju un metožu daudzveidīga, mērķtiecīga un profesionāla pielietošana. Turklāt jāatzīmē,

ka topošo pedagogu sagatavošanas procesā augstākās izglītības programmās iekļaujošās izglītības kurss, kā obligātais, ir ieviests tikai no 2019. / 2020. studiju gada, sniedzot studentiem zināšanas un pamatprasmes iekļaujošās izglītības jomā (Nīmante & Isackers, 2019) – līdz tam zināšanas par iekļaujošu izglītību apguva tikai speciālās pedagoģijas programmas studenti, bet skolotājiem bija un ir iespēja apgūt 72 stundu pedagogu profesionālās kompetences pilnveides kursus speciālajā pedagoģijā.

Skolēni, kuriem neveicas mācībās, bieži var tikt nosodīti nepietiekamo mācīšanās sasniegumu dēļ, saņemot aizskarošu un nievājošu attieksmi no citiem: gan no vienaudžiem, gan no pedagogiem, kas skolēnam rada vēl lielāku spriedzi (Lapiņa, 2006). Psihologs O. Nikiforovs pēc savas profesionālā darba pieredzes atzīst, ka nav *netalantīgu* skolēnu, problēma ir pieaugušajos, kuri nevēlās vai pat īsti neprot virzīt skolēna mācīšanos, pielāgot mācību procesu skolēna mācīšanās vajadzībām (Nikiforovs, 2014). Līdztekus atbalsta pasākumu nodrošinājumam, kas pieprasa gan pedagoga profesionālo pieredzi, gan finanšu resursus, būtiska nozīme ir arī videi. Psiholoģe J. Maļicka uzsver, ka viens no pedagoga izaicinājumiem ir veidot skolēnam atbalstošu mācīšanās vidi, kurā ikkatrs skolēns spētu attīstīt savas spējas sev piemērotā laikā un tempā. Tā ir vide, kas veicina skolēna izaugsmi un motivē viņu darbošanās priekam (Maļicka, 2004).

Atbalsta pasākumu nodrošinājums vispārīgajās mācību iestādēs skolēniem, kuriem ir mācīšanās grūtības
Provision of support measures in general educational institutions for students with learning difficulties

Jāatzīmē, ka objektīvi novērtēt un konstatēt skolēnu skaitu Latvijā, kuriem ir mācīšanās grūtības ir sarežģīti, jo pastāv atšķirīga pieeja skolēnu mācīšanās grūtību noteikšanai. Vispārējās izglītības iestāžu slogs ir liels, tiek iekļauts ļoti liels skolēnu skaits ar dažādiem traucējumiem, turklāt traucējumi nav līdz galam apzināti, izglītības iestādēs trūkst pienācīgs atbalsta personāla nodrošinājums, iestādēm trūkst inventārs, resursi, tehniskais nodrošinājums salīdzinot ar speciālās izglītības iestādēm. Finansējuma trūkums tiek aktualizēts kā problēma arī izglītības attīstības pamatnostādņēs, pašvaldību vispārējās izglītības iestādēs ir nozīmīgs speciālistu, piemēram, logopēdu un psihologu trūkums. Tikmēr var konstatēt, ka Latvijā pieaug skolēnu skaits, kuriem ir specialās vajadzības (2014./2015. mācību gadā – 11 366 skolēnu, bet 2019./2020. mācību gadā – 15 437 skolēnu), turklāt atbalsta pasākumu nodrošinājums skolēniem ar speciālām vajadzībām valsts līmenī nenotiek sistemātiskā un mērķtiecīgā veidā par ko liecina skaudrie Latvijas Republikas Valsts Kontroles revīzijas ziņojuma “*Vai bērnam ar speciālām vajadzībām ir iespēja*

saņemt tā spējām, vajadzībām un bērna labākajām interesēm atbilstošu izglītību?” apkopotie rezultāti un secinājumi (Valsts kontrole, 2021).

Atbalsta pasākumu sistēma ir galvenais iekļaujošas izglītības nosacījums. Lai jebkurš skolēns, tai skaitā, ar mācīšanās grūtībām spētu mācīties vispārējās izglītības iestādē, viņam ir jāsaņem atbilstoši atbalsta pasākumi. Izglītības likums paredz, ka ikvienam ir tiesības uz kvalitatīvu un iekļaujošu izglītību, turklāt pašvaldības pienākums ir nodrošināt skolēnam, kura dzīvesvieta deklarēta tās administratīvajā teritorijā, iespēju iegūt pirmsskolas izglītību un pamatizglītību dzīvesvietai tuvākajā izglītības iestādē (LR Saeima, 1998). Izglītības iestādei ir jāiekļauj ikviens skolēns, nodrošinot viņam nepieciešamos apstākļus, tomēr praksē šādu prasību izpildīt kļūst arvien sarežģītāk. Skolēnam, kurš mācās vispārējās izglītības iestādē un saņem atbalsta pasākumus pamatizglītības posmā ir nepieciešams izstrādāt izglītojamā individuālo programmas apguves plānu, kurā jāievēro skolēna pieredzi, prasmes, izziņas procesu īpatnības un veselības stāvokli, kā arī izglītības standartā un mācību priekšmetu programmās izvirzītos sasniedzamos rezultātus (Valsts Izglītības un saturs centrs, 2022).

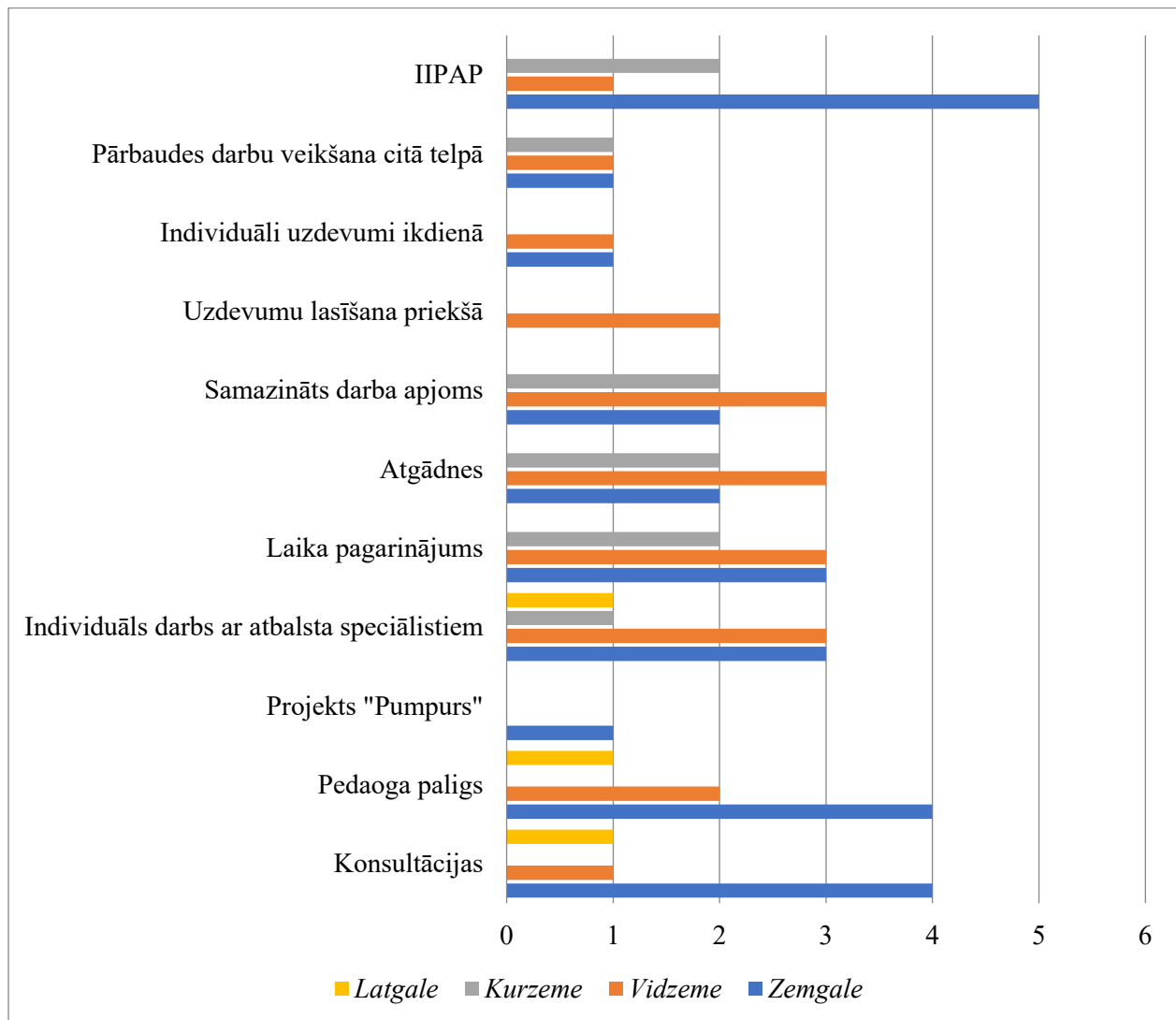
Pedagoģiskā atbalsta nodrošināšanā, līdztekus pedagoga individuālai kompetencei un profesionālai pieejai, svarīgs ir izglītības iestādes, kā mācīšanās organizācijas, īstenota iekļaujošās izglītības politika. Izglītības iestādei jānodrošina pedagogus ar pietiekamu atzinību, sagatavotību, atbalstu, resursiem, tālākas attīstības iespējām. Ja pedagogi ir pienācīgi atbalstīti, viņi var sniegt efektīvas, vienlīdzīgas mācību iespējas saviem skolēniem (UNESCO, 2021). Pedagogam būtu un ir jāsaņem atbalsts no izglītības iestādes, lai varētu nodrošināt mērķtiecīgu atbalstu arī skolēnam ciešā sadarbībā ar skolēna vecākiem vai likumiskiem pārstāvjiem – tā ir sava veida savstarpējās sadarbības un savstarpējā atbalsta sinerģija starp izglītības iestādi, pedagogu un skolēnu, kur nozīmīgu vietu iegūst arī skolēna vecāku vai likumiskie pārstāvju atbildība par savu bērnu, lai sadarbības rezultāts būtu efektīvāks un tiktu mazinātas negatīvās sekas un asociāla uzvedība.

Empīriskā izpēte – metodoloģija un rezultāti ***Empirical research - methodology and results***

Izmantojot kvalitatīvās aptaujas metodi (Geske & Grīnfelds, 2001) ar slēgtiem un atvērtiem jautājumiem, 2022. gada septembrī un oktobrī tika organizēta anketēšana dažādos Latvijas reģionos vispārīzglītojošajās izglītības iestādēs ar mērķi noskaidrot kādus atbalsta pasākumus izmanto skolas un ar kādām grūtībās saskaras skolas iekļaujošās izglītības īstenošanas kontekstā. Pēc nejaušības principa tika nosūtītas 25 anketas uz vispārējās izglītības iestādēm, no tām saņemtas 15 atbildes.

Aptauju aizpildīja izglītības iestādes administrācijas pārstāvis, no kuriem 5 izglītības iestādes atrodas Zemgale, 5 – Vidzemē, 3 – Kurzemē, 2 – Latgalē.

Analizējot aptaujas datus var secināt, ka visplašākais atbalsta personāla nodrošinājums ir Latvijas reģionos Zemgale un Vidzeme, vismazākais nodrošinājums ir Latgalē, galvenokārt izglītības iestādēs strādā logopēds, speciālais pedagogs un sociālais pedagogs. Jāatzīmē, ka visās aptaujātajās izglītības iestādēs mācās skolēni ar mācīšanās grūtībām.

1.attēls. *Īstenotie atbalsta pasākumi reģionālajās izglītības iestādēs (autoru veidots)*
Figure 1 *Support measures implemented in regional education institutions*
(created by authors)

Aptaujas ietvaros respondentiem bija jānosauc atbalsta pasākumus skolēniem ar mācīšanās grūtībām, kuri tiek izmantotai konkrētajā izglītības iestādē (1. attēls),

jāatzīmē, ka atbalsta pasākumi ir atšķirīgi. Iestādes minēja tādu atbalsta pasākumus kā konsultācijas (ar priekšmetu pedagogiem), pedagoga palīgs klasē, Eiropas Sociālā fonda projektu “Atbalsts priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanai” (PUMPURS) piedāvātās iespējas, individuālas nodarbības (konsultācijas) ar atbalsta speciālistiem, pagarināts darba izpildes laiks mācību procesā, pārbaudes darbos, atgādnēs, samazināts darba apjoms pārbaudes darbos (mazāks uzdevumu skaits), uzdevumu lasīšana priekšā, individuāli uzdevumi (pārbaudes darbos atsevišķi piemēroti uzdevumi), pārbaudes darbu rakstīšana citā telpā (pie kāda no atbalsta personāla), izglītojamā individuālās programmas apguves plāns (IIPAP).

Aptaujas rezultāti arī atspoguļo kā izglītības iestādes organizē sadarbību ar skolēnu vecākiem, kas ir ļoti būtisks faktors atbalsta pasākumu veiksmīgai īstenošanai. Respondentu (atvērta tipa jautājums) visbiežāk nosauktie sadarbības veidi ar skolēnu vecākiem vai viņu likumiskiem pārstāvjiem ir: skolēnu individuālās programmas apguves plāna izveide; individuālas sarunas; kopīgi izvirzīti mācīšanās mērķi un uzdevumi; mācību sasniegumu izvērtēšana, u.c.

Respondenti – izglītības iestāžu administrācijas pārstāvji, nosauca vairākus cēloņus, kuri apgrūtina atbalsta nodrošināšanu skolēniem ar mācīšanās grūtībām: atbalsta personāla trūkums, liels skolēnu skaits (ar atbalsta pasākumiem), telpu trūkums, vecāku iesaistes trūkums, pedagogu pārslodze un motivācijas trūkums- bieži pedagogi arī nav motivēti strādāt ar skolēniem, kuriem ir atbalsta pasākumi. Empīriskās izpētes rezultāti apliecina, ka visvairāk iekļaujošas izglītības īstenošanu apgrūtinošs faktors ir grūtības nodrošināt atbalsta personālu, kā arī pārāk lielais skolēnu skaits, kuriem ir mācīšanās grūtības. Aptaujas atvērtie jautājumi nodrošināja respondentiem iespējas sniegt tai skaitā priekšlikumus sekmīgai skolēnu integrācijai, kuriem ir mācīšanās grūtības, rezultātā raksta autori piedāvā sistematizētu priekšlikumu sadaļu, tādējādi arī sasniedzot izvirzīto pētījuma mērķi.

Priekšlikumi *Recommendations*

1. Būtiski ir ne tikai izglītības iestādēm, bet arī pašvaldībām, kā skolu dibinātājiem, pārdomāt un īstenot vienotu stratēģiju un motivācijas sistēmu, lai piesaistītu atbalsta speciālistus, sabalansējot atbalsta personāla noslodzi. Atbildību par skolēnu ar dažādām mācīšanās vajadzībām iekļaušanu sabiedrībā būtu jāuzņemas visiem līdzvērtīgi un atbilstoši savai kompetencei, tā nav un nedrīkst būt tikai izglītības iestādes, pedagogu un atbalsta komandas specialistu atbildība.
2. Ieteicams nodrošināt savstarpēja atbalsta pasākumu pieredzes apmaiņu gan izglītības iestādē, gan konkrētajā pašvaldībā, lai varētu dalīties ar pieredzi

- darbam ar skolēniem, kuriem ir mācīšanās grūtības. Savstarpējā pieredzes nodošana un informācijas iekšējā aprīte, kopīgi meklējot efektīvāko risinājumu, var nodrošināt mērķtiecīgāku un savlaicīgāku palīdzību skolēniem.
3. Lai spētu sniegt vienotu atbalsta sistēmu skolēniem, kuriem ir mācīšanās grūtības, ieteicams izglītības iestādē izstrādāt vienotu pieeju atbalsta pasākumu nodrošināšanai, individuālo plānu izstrādē un to īstenošanā, iesaistot atbalsta personālu, kā arī izveidojot datu bāzi ar skolēnu raksturojumu, lai pedagogs varētu pielietot individualizētu pieeju, apzinoties mācīšanās grūtību spektru.
 4. Apzinoties mācīšanās grūtības un katru individuālo gadījumu, ieteicams izglītības iestādei sadarbībā ar skolēnu un viņa vecākiem vai likumiskiem pārstāvjiem vienoties par mācību sasniegumu vērtēšanas sistēmu un regulāru informācijas apmaiņu.
 5. Pedagoģiem savstarpējā sadarbībā ieteicams izveidot skolēna individuālo *portfolio*, tajā, iekļaujot, piemēram, informāciju par skolēna komunikācijas un sadarbību prasmju pilnveidošanu, mācīšanās vajadzībām, stiprajām un vājām pusēm, izaugsmes iespējām un iespējamām draudiem. Tas palīdzēs noteikt iespējamās skolēna grūtības jau agrīni.
 6. Lai apzinātu un izprastu daudzveidīgo skolēnu mācīšanās grūtību spektru un ievērotu konsekvenci izmantoto atbalstu pasākumu nodrošināšanai individuālā un kolektīvā līmenī, ieteicams izglītības iestādēs sistemātiski un jēgpilni organizēt pedagogu profesionālās kompetences pilnveides kursus iekļaujošās izglītības jomā, īpaši apzinoties skolēnu un pedagogu mainības plūsmu skolās.

Secinājumi **Conclusions**

Latvijā nav nodrošināti atbilstoši apstākļi, resursi un normatīvais regulējums, lai rezultatīvi īstenotu iekļaujošo izglītību vispārīzglītojošajās izglītības iestādēs skolēniem ar mācīšanās grūtībām. Pastāv specialistu trūkums, atbalsta personāla pārslodze, pedagogu profesionālo zināšanu nepietiekamība, atšķirīga izpratne par to kas ir iekļaujošā izglītība un kā tā tiek organizēta.

Iekļaujošās izglītības procesa īstenošanai pašvaldību un nacionālā līmenī, kurā tiek nodrošinātas atbilstošas visu skolēnu daudzveidīgās vajadzības, samazinot izslēgšanas iespējas no izglītības un izglītības ieguves procesa, nav vienota redzējuma un izpildījuma. Atbildība tiek deleģēta galvenokārt katrai izglītības iestādei atsevišķi, nereti ignorējot vecāku un kopējo sabiedrības atbildību par rezultatīvu iekļaujošās izglītības īstenošanu.

Būtiski ir savlaicīgi konstatēt skolēna mācīšanās grūtības, lai nodrošinātu atbilstošāku mācīšanas stratēģiju, kā arī sadarbībā ar atbalsta personāla speciālistiem

un skolēna vecākiem izstrādāt individualizētu atbalsta pasākumu sistēmpieceju mācīšanās procesa pilnveidei.

Mācīšanās grūtības ne tikai rada apgrūtinājumus skolēna ikdienas mācību procesā, bet arī nopietni ietekmē viņa pašvērtējumu. Skolēnam regulāri saņemot kritiku par to, ko viņš nespēj, ar laiku rodas zems pašvērtējums un kritika pret sevi, tādējādi radot mācību pārtraukšanas riskus un paviršu attieksmi pret mācību procesu nākotnē. Būtiski veicināt atbalstošu mācību vidi, sniegt pozitīvu un argumentētu pamudinājumu ikdienā, lai skolēns, kuram ir mācīšanās grūtības, spētu noticēt savām mācīšanās spējām.

Atbalsta pasākumu sistēma ir galvenais iekļaujošas izglītības nosacījums, līdztekus pedagoga individuālai kompetencei un profesionālai pieejai, svarīga ir izglītības iestādes, kā mācīšanās organizācijas, īstenota iekļaujošās izglītības politika un savstarpējā sadarbība.

Empīriskās izpētes rezultāti apliecina, ka vispārīzglītojošajās izglītības atbalsta pasākumi skolēnam, kuriem ir mācīšanās grūtības ir atšķirīgi, galvenokārt tas ir atkarīgs no pieejamiem resursiem. Pārsvarā tie ir: individuālas nodarbības (konsultācijas); skolēna individuālās programmas apguves plāna sastādīšana; atgādnēs, laika pagarinājums pārbaudes darbu izpildē un pedagogu palīgu iesaiste galvenokārt pamatizglītības sākumposmā.

Empīriskās izpētes rezultātā var konstatēt sekojošus faktoros, kas apgrūtina atbalsta nodrošināšanu skolēniem ar mācīšanās grūtībām: atbalsta personāla trūkums; liels skolēnu skaits, kuriem ir mācīšanās grūtības; telpu trūkums; vecāku nepietiekama iesaiste mācību procesā; pedagogu pārslodze, pieredzes un motivācijas trūkums darbam ar skolēniem kuriem ir mācīšanās grūtības.

Summary

The authors of the article cannot conclude that inclusive education in Latvia is being implemented successfully and efficiently. Inclusive education is a very broad concept and perceptions of its implementation vary. It is important that a student's learning difficulties are detected as early as it is possible, thus, personalised and professional support can be given early enough as well and negative consequences for future learning can be avoided. Inclusive education refers to an education system that is appropriate for all children, regardless of their physical, intellectual, social, emotional, linguistic or other limitations. It is important to inform the student's parents about the observed difficulties, and to work with support staff to identify and apply further support mechanisms. A student may not be aware of own difficulties sometimes even not perceiving them as learning difficulties, especially at the primary stage. Therefore, the teaching and learning strategies which are chosen basing on the

student's learning needs and progress, within the framework of humanistic pedagogy and the targeted and professional application of pedagogical approaches and methods become important. In order to identify and understand the diverse range of learning difficulties of students and to maintain consistency in the support measures used at individual and collective level, it is recommended to organise systematic and meaningful professional development courses for teachers in the field of special education in educational institutions. It can be concluded that adequate conditions and resources for the implementation of inclusive education for students with learning difficulties are not sufficiently provided in general education institutions of Latvia. There is a shortage of specialists, overload of support staff, lack of professional knowledge and different perceptions of what inclusive education is and how it is organised. Learning difficulties not only impede a student's everyday learning, but also has a serious impact on self-esteem. If a student is regularly criticised for what he or she cannot do eventually, it leads to low self-esteem and self-criticism, thus creating the risk of dropping out of school and the development of careless attitude towards learning in the future. It is essential to foster a supportive learning environment, to provide positive and reasoned encouragement on a daily basis so that a student with learning difficulties can believe in his or her learning abilities.

Literatūras saraksts

References

- Dash, N. (2018). Problems and Challenges of Inclusive Education for Students with Special Needs. *Online International Interdisciplinary Research Journal*, 08 (01), 155-162.
- Dreimane, J. (2007). *Funkcionālais analfabētisms*. Periodika: Bibliotēku pasaule Nr. 40. Pieejams: <http://periodika.lv/periodika2-viewer/?lang=fr#panel:pa|issue:316445|article:DIVL132|query:no%20>
- Geske, A., & Grīnfelds, A. (2001). *Izglītības pētīju metodoloģija un metodes*, Rīga: RaKa.
- Ghimire, S. (2017). Knowledge of Primary School Teacher Regarding Learning Disabilities in School Children. *Journal of Nobel Medical College*, 6(1), 29-35. DOI: 10.3126/jonmc.v6i1.18084
- Kemp, G., Smith, M., & Segal, J. (2021). *Back to Basics – What is a Learning Disability?* Learning disabilities associations of wellington country, New Zealand. Retrieved from: <https://ldawc.ca/back-to-basics-what-is-a-learning-disability/>
- Kyriazopoulou, M., & Weber, H (2009). *Indikatoru izstrādāšana iekļaujošai izglītībai*. Brisele: Eiropas speciālās izglītības attīstības aģentūra.
- Lapiņa, K. (2006). *Psihosomatiskās sakarības un mūsdienu cilvēks*. Rīga: Librum.
- LR Saeima. (1998). *Izglītības likums*. Rīga: Latvijas Republikas Saeima. Retrieved from: <https://likumi.lv/ta/id/50759-izglitibas-likums>
- Maļcika, J. (2004). *Piederības izjūta un mācību motivācija*. Rīga: RaKa.

- Ministru kabinets. (2021). *Ministru kabineta rīkojums Nr. 436 "Par Izglītības attīstības pamatnostādņem 2021.-2027. gadam"*. Rīga. Retrieved from: <https://likumi.lv/ta/id/324332-par-izglitibas-attistibas-pamatnostadnem-20212027-gadam>
- Mukkiri, S., Kandasamy, P., Subramanian, M., Chandrasekaran, V., & Kattimani, S. (2021). Inclusive Education for Children with Special Needs and Autism: Status in the Schools of Puducherry. *Journal of Child Science*, 11(01), 255-261. DOI: 10.1055/s-0041-1735882
- Nikiforovs, O. (2014). *Pirmsskolas vecuma bērnu intelektuālo spēju diagnostika*. Rīga: RaKa.
- Nīmante, D., & Isackers, K. (2019), *Skolotāju kompetences un attieksmes iekļaujošas izglītības veicināšanai*. Rīga: Latvijas Universitāte.
- Shukla, P., & Agrawal, G. (2015). Awareness of Learning Disabilities among Teachers of Primary Schools. *Online Journal of Multidisciplinary Research*, 1 (01), 33-38.
- Turkington, C., & Harris J. (2006). *The Encyclopaedia of learning disabilities*. New York: Infobase Publishing.
- UNESCO. (2021). *Pārdomas par nākotni. Jauns sabiedriskais līgums izglītības jomā*. Retrieved from: <https://www.unesco.lv/lv/media/848/download>
- Valsts izglītības un saturs centrs. (2022). *Individuālā izglītības programmas apguves plāna sastādīšana un īstenošana*, Rīga. Retrieved from: https://registri.visc.gov.lv/specizglitiba/dokumenti/metmat/metiet_ind_plana_sastadisanai_2022.pdf
- Valsts kontrole. (2021). *Vai bērnam ar speciālām vajadzībām ir iespēja saņemt tā spējām, vajadzībām un bērna labākajām interesēm atbilstošu izglītību?* Rīga. Retrieved from: https://lrvk.gov.lv/lv/getrevisionfile/29455-Asko-F2-FK_-mptgPffbczGdLSEhczVJ.pdf